

ACADEMICIENI DE SORGINTE MACEDOROMÂNĂ ÎN CEL MAI ÎNALT FOR ȘTIINȚIFIC AL ROMÂNIEI

Gheorghe Hristodol*

O scurtă privire asupra istoriografiei românești despre macedoromâni sau aromâni ne dezvăluie o imagini cu caracteristici și evoluții interesante determinate de conjuncturile istorice, dar și de diminuarea lor ca număr și putere de afirmare în spațiul sud-dunărean. Existența lor în trecut ca și azi o semnalăm în Grecia, Albania, în fosta Iugoslavie, mai puțin în Bulgaria și România.

În secolul al XIX-lea și în prima jumătate a celui următor, istorici români, cu deosebită importanță și prestanță, ca M. Kogălniceanu, A. D. Xenopol, N. Densușianu, Nicolae Iorga, Silviu Dragomir, C.C. Giurescu și alții, au consacrat în lucrările lor pagini întregi originii, trecutului și graiului macedoromânilor, subliniind legăturile ce au existat totdeauna între cele două ramuri ale romanității orientale.

Originea comună, limba, credința, obiceiurile aromânilor au înlesnit procesul integrării naturale în comunitatea românească din Nordul Dunării. Deși puțini la număr în marea masă a românilor macedoromâni, prin privilegiile avute sau dobândite, prin abilitatea lor în domeniul comercial, industrial, financiar și spiritual, au reușit să participe cu energie și perseverență la propășirea economică, națională, bisericească și cultural științifică a României.

Adversitățile Istoriei n-au putut frâna ardoarea aromânilor pentru știința de carte și înălțarea spiritului; din contră, osârdia lor a fost și mai perseverentă și mai tenace, reușind să se intercaleze în constelația de valori naționale.

Cunoscutul balcanolog și bizantinolog Nicolae Șerban Tanașoca afirma, în anul 2002, că „a existat în cultura română o pleiadă de intelectuali de obârșie aromână care au îngemănat cunoașterea nemijlocită a lumii românilor balcanici și a graiului lor cu o formație științifică de rară temeinicie, dobândită în școlile românești și în centrele de cultură europene în care au ajuns să studieze în anii tinereții lor, la sfârșitul secolului al XIX-lea și primul deceniu al secolului al XX-lea, datorită generozității și clarviziunii îndrumătorilor învățământului și culturii românești”¹.

Perioada de ascensiune a acestor învățați s-a sincronizat cu demersurile făcute de autoritățile și oamenii de cultură din România pentru înființarea unui for științific național. Astfel, prin decretul din 22 aprilie – 3 mai 1866, Locotenența

---

* Cercetător științific, Institutul de Istorie „George Barițiu”;

¹ Nicolae Șerban Tanașoca, *Balcanologi și bizantiniști români*, București, Edit. Fundației Pro, 2002, p. 123.

Domnească a înființat Societatea Literară Română (urmată de Societatea Academică Română și Academia Română). „Decretul prevedea desemnarea de membri din toate provinciile, inclusiv a aromânilor, nu doar a acelor din statul român”².

Lista celor aleși de la început arată că au fost chemați în forul științific oameni din toate provinciile românești, chiar dacă ei erau sub stăpâniri străine. Subliniem faptul că printre cei 14 membri fondatori figurau și aromânii Ioan D. Caragiani și Dimitrie Cozacovici.

În studiul nostru am apelat la monumentală lucrare a eminenței cercetătoare Dorina N. Rusu, intitulată *Membrii Academiei Române. Dicționar*, ediția a III-a, Edit. Enciclopedică, Edit. Academiei Române, București, 2003, 1148 p.

Pentru a distinge academicienii de obârșie aromână am luat drept criteriu considerațiile cunoscutului savant german Gustav Weigand, care a cercetat la fața locului graiurile limbii române și situația elementului macedoromân în zona balcanică și care considera că sunt aromâni persoanele care proveneau din satele curat aromânești. Alt criteriu l-au constituit declarațiile oficiale ale intelectualilor respectivi, precum și preocupările științifice ale acestora.

Personal, cunoscând graiul aromân și onomastica acestuia, nu m-am hazardat să-i declar aromâni pe cei care aveau un nume din onomastica aromână (de ex. Athanase Joja, Caraman Petru, Aman Th. etc.). Pentru această categorie trebuie întreprinsă o cercetare biografică mai insistentă.

După aceste considerații generale redăm lista cu membri titulari, membri corespondenți și membri de onoare de sorginte aromână, după lucrarea menționată a Dorenei N. Rusu.

1. Beza, Marcu, 1882–1949; născut în Vlaho-Clisura, Macedonia; profesor de literatură română și engleză, consul general al României în Marea Britanie.
2. Bezdechi, Ștefan, 1882–1958; profesor de limba și literatura greacă și latină la Universitatea din Cluj.
3. Capidan, Tehodor, 1879–1953; născut în Prilep-Macedonia; lingvist, profesor de dialectologie balcanică la Universitatea din Cluj.
4. Caracostea, Dumitru, 1879–1964; istoric literar și folclorist, ministru al Educației naționale.
5. Carafoli, Elie, 1901–1983; n. Veria – Grecia; inginer, inventator în aeronautică; președinte al Federației Internaționale de Astronautică (văr cu mama, tot Carafoli);
6. Caragiani, Ion D. 1841–1921, n. Avdela-Grecia; folclorist și traducător.
7. Caragiu, Marioțeanu, Matilda, 1927 în Hrupiști – Grecia; profesor la Universitatea din București și Salzburg.
8. Cozacovici, Dimitrie, 1790–1868, istoric și filolog.
9. Djuvara, Mircea, 1886–1945; filozof și jurist; profesor la Facultatea de Drept din București și la Academia de la Haga.

---

² Dan Berindei, *Academia Română. 150 de ani*, „Magazin istoric”, 2016, nr. 4, p. 6.

10. Eftimiu, Victor, 1889–1972; n. Boboșița – Macedonia, scriitor, director al Teatrului Național din București și din Cluj.
11. Mărgărit, Apostol, 1836–1903; n. Monastir – Macedonia; Inspector al Școlilor din Macedonia;
12. Mocioni, Andrei, 1812–1903; n. Budapesta, membru fondator, 1866 și membru de onoare al Societății Academice Române, jurist.
13. Murnu, George, 1868–1957; n. Veria – Grecia, profesor la Catedra de Arheologie a Universității din București și la cea din Berlin. A realizat cea mai autentică traducere a Iliadei și Odiseei de Homer.
14. Pacea, Ion, 1924–1999; n. Salonic – Grecia, pictor și profesor.
15. Papacostea, Șerban. 1928 –; cercetător științific, istoric, profesor universitar, academician.
16. Papacostea Cezar, 1886–1936; n. Moloviște – Macedonia, scriitor și traducător.
17. Papahagi, Pericle, 1872–1943; n. Avdela – Grecia, filolog și istoric;
18. Russo, Demostene, 1869–1938, n. Peristeri – Grecia, filolog și istoric.
19. Șaguna, Andrei, 1808–1873, n. Miscolcz – Ungaria, mitropolit.

Redăm câteva detalii din viața și activitatea academicienilor Theodor Capidan și Ștefan Bezdechi, profesori și cercetători eminenți ai Universității din Cluj.

Theodor Capidan s-a născut în comuna Prilep din Macedonia. După școala primară făcută în comuna natală, urmează liceul la București și studiile universitare la Leipzig, devenind asistent al celebrului Gustav Weigand. Între 1909–1919 funcționează ca profesor și director al Liceului Comercial din Salonic, iar odată cu înființarea Universității românești din Cluj este chemat să predea Dialectologia sud-dunăreană și lingvistica generală la Facultatea de Litere.

„Opera lingvistică a lui Th. Capidan – scrie profesorul Mircea Borcilă – se definește în primul rând ca un produs, dar mai ales ca un generator al curentului lingvistic ce se dezvoltă după 1919 la Universitatea din centrul Transilvaniei. Savantul de origine aromână trebuie considerat, fără îndoială, drept unul dintre fondatorii școlii lingvistice din Cluj”³.

Iar N. Ș. Tanașoca subliniază: „Anii petrecuți la Cluj au fost cei mai fecunzi și cei mai fericiți din viața savantului. Încadrat în școala lingvistică clujeană, căreia spiritul de seriozitate, rigoare și deschidere către înnoiri al lui Sextil Pușcariu, conducătorul ei, i-a imprimat nota individualizatoare și i-a asigurat locul de frunte în ansamblul activității lingvistice din țara noastră în perioada interbelică, Theodor Capidan a fost unul din cei mai autorizați reprezentanți ai acesteia”⁴.

³ Mircea Borcilă, *Opera lingvistică a lui Theodor Capidan*, „Cercetări de lingvistică”, 1979, 24, nr. 2.

⁴ N. Ș. Tanașoca, *Balcanologi și bizantiniști români*, București, 2002, p. 119.

Cuvinte de prețuire a rostit și marele Nicolae Iorga care aprecia că „Domnul Capidan... a dat nu numai toată valoarea sa, dar a învederat virtuțile acestei prețioase ramuri a neamului nostru... onestitate, lealitate și credință”⁵.

Pe lângă faptul că are contribuții deosebite în dialectologie, istoria limbii române, slavistică, toponimie, profesorul nu uita originea lor, rolul și importanța lor în cadrul comunității balcanice.

Alt nume ilustru al Universității clujene a fost profesorul Ștefan Bezdechi. S-a născut în anul 1888 și coboară din emigranții aromâni din satul Vodena-Grecia. După liceul absolvit la Ploiești în 1907, urmează Facultatea de Litere din București, pe care o onorează cu „magna cum laude”, iar în 1919 este chemat de V. Pârvan la nou înființata Universitate a Daciei Superioare, pe care o va sluji până în anul de tristă amintire, 1951. Cunoașterea mai multor limbi europene (franceza, engleza, germana, italiana, daneza, suedeza, dar mai ales greaca și latina) i-a înlesnit contactul direct mai ales cu literatura clasică, ceea ce i-a permis să scrie o operă impresionantă, rolul lui în cultura română fiind recunoscut de Academia Română care îl primea în rândurile ei tocmai pentru „promovarea clasicismului în România”.

În monografia închinată iluministului Nicolaus Olahus, Bezdechi, atașat simțirii românești, revendică cu argumentele pertinente apartenența la neamul nostru a ilustrului învățat. Trăit în Ardeal și Ungaria, fiu al boierului Stoian de Argeș, el a intrat în „clasa corespunzătoare situației sale și-a iubit noua sa patrie ... dar de neamul și originea sa nu s-a lepădat niciodată. Pe această din urmă a fluturat-o ca un steag în numele său atât de elocvent: Olahus – Valahul”⁶.

În concluzie, putem afirma că membrii Academiei Române de obârșie aromână sau macedoromână s-au integrat culturii românești, au realizat o operă de erudiție recunoscută în țară și străinătate și au reușit să ofere poporului român rodul experienței lor, confirmând vocația lor de a propune și pecetlui valori spirituale de o însemnătate deosebită pentru progresul României.

---

⁵ Idem, p. 148.

⁶ Bezdechi Ștefan, *Poeziile lui N. Olahus*, în „Fraților Alexandru și Ioan Lapedatu”, p. 79.